

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)

7 August st. v.

19 August st. n.

Ese in fie-care dumineca.

Redacțiunea în

Közép-utca nr. 395.

Nr. 32.

ANUL XIX.

1883.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$,
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

Carol I.

(Ođă.)

Te-am vădut în timpuri grele și 'n furtuni ingrozitoare,
Dumneșeu cum te ursi
Călăuză păzitoare,
Ancoră mântuitoare,
Tu, Românilor a fi.

Te-am vădut și auđit-am viteșesca Ta strigare :

„Ori murim, ori biruim!
Țera vré neaternare...
Fie jertfa căl de mare,
Astăzi liberi vrem să fim!”

Te-am vădut în fața morții sus, d'asupra pe 'ntărire *

Ca pe Tronul Teu ședend,
Și cu 'ntinsa Ta gândire,
Și puternica-Ți privire,
Viitorul măsurând.

Te-am vădut cu al Teu suflet dându-i țării 'nsufleșire

Și cu umbra-Ți inegrind
Musulmana strălucire,
Er la timpii d'umilire
Spada Ta hotar puind.

Te-am vădut ștergënd cu mâna-Ți osmanliul vechiu renume

Și-urmărind un falnic țel,
Cum din foc de slavă, 'n lume
Tu, făcutu-Ți-ai un nume
Și-o corónă de oșel.

Te-am vădut ântăciu 'n pilde și 'n a legei apărare :

Mare 'n sfat și 'n bătălii...
Și-a Românilui urare
Este : „Tu, Carol-Cel-Mare
Al Românilor să fii!”

Al. Candiano-Popescu.

* La începutul reshoiului pentru neaternare din 1877—78, egele Carol I (pe atunci Domnitorul Carol) vizită Calafatul. ocmal în vremea-aceea Turcii începură să bombardeze orașul. egele, suindu-se d'asupra pe parapetul unei baterii române din ele mai espuse focului Turcilor, cu un sânge rece și o virtute șboinică vrednică de admiral, observă tragerea tunurilor vrăj-ășesci în mijlocul ghiulelelor cari s'firiau în giurul capului Seu i cărora Densul le slujia drept țintă.

N. A.

Féta banherului.

— Comedie în 3 acte, după LE DUC JOB. —

(Urmare.)

Scena III.

BORUZESCU. IULIA.

(Boruzescu se aședă lângă gheridon și foiletează albumul. Iulia merge la ușa din fund și caută în lăintru.)

IULIA (la parte.)

Fuge de mine.

BORUZESCU.

Se vede, că nu-i place că s'a dus.

IULIA.

„Si mai mângăiat Luncean? (Șede în fotoliu la stânga publicului.)

BORUEESCU.

Da, incepe a se consolă.

IULIA.

Se cunoșce că i-a părut foarte rău după amicul seu.

BORUZESCU.

Fiind că are inimă bună și fiind că-l iubiă foarte mult.

IULIA.

Ș-apoi și tata i-a comunicat vestea așa de cu nepregătire!... Eră cu dia?

BORUZESCU.

Cine, tată teu?

IULIA.

Nu, Luncean.

BORUZESCU.

Da.

IULIA.

Dară unde s'a dus? o s'e vie erăși?

BORUZESCU.

Așa cred.

IULIA.

Pöte vre s'e plece?

BORUZESCU (riđend).

Nu sciu. Ha! ha! ha!

IULIA.

De ce riđi?

BORUZESCU.

De nimica.

IULIA.

Riđi de ceva.

BORUZESCU.

Imi place una din fotografiile aceste, me nebunesc după ea.

IULIA.
Alui Chibritescu, cel care sémână a nu țiv...

BORUZESCU.
Nu, al altuia, care sémână a un butoi...

IULIA (cu curiositate).
Care?

BORUZESCU.
Nu vreu să-ți spun.

IULIA.
Ia să-l ved, ea să-l ved! (merge lângă Boruzescu și se uită la album.)

BORUZESCU.
Dacă vrei numai decât...

IULIA (cu supărare).
Ah!

BORUZESCU.
Ei da, dragă nepoțică; mirele teu m'a făcut să riđ. O fi ori ce veți voi. dară fața lui... Convine cu mine Iulio, că fața lui nu pre este ademinătoare... Roșu ca un morcov!... Pozeză ca bogat; uite, uite, idee la el de minune! A pus să-i poleiescă in fotografie, inelele, nasturii cămeșei, lanțul ornicului, acul cravatei. Dară încă atitudinea lui! ce nostimă este! Pe egea mea, strălucesc ca un sóre de artificiu!

IULIA.
Să-ți spun drept unchiule, nu-mi pare regulat ca să-și bată cineva joc de un om cu carele tata voiesce să me mărite.

BORUZESCU.
Nu-ți pară rêu, nebuno, e numai o glumă.

IULIA.
Cum urită.

BORUZESCU.
Scii că-mi place să te supăr. Ș-apoi drept să-ți spun, simțiam lipsa să-mi mai discrețesc fruntea, căci domnișorul Luncean imi face ȓile rele.

IULIA.
Dară ce face?

BORUZESCU.
Me ameșesc de tot cu lamentațiunile lui necontente.

IULIA.
E bun și iubiă mult pe repositatul după cum ênsuși diceai adineoră.

BORUZESCU.
Dacă ar fi numai atăta.

IULIA.
Mai este și alta ceva?

BORUZESCU.
E un secret.

IULIA.
Un secret al lui Luncean.

BORUZESCU.
Da.

IULIA.
A! unchiule, dacă ai vré să mi-l spui și mfe!

BORUZESCU.
Curiósă!

IULIA.
Sânt femeie...

BORUZESCU.
Nu ved de ce nu l'ai cunósce... Numai să te faci că nu scii nimic.

IULIA.
N'avea grijă. O! sânt fôrte tainică!

BORUZESCU.
Inchipuesce-ți că am descoperit acuma, că domnișorul e inamorat.

IULIA (tulburată).
Ah!

BORUZESCU.
Inamorat capchiu! A gândit mergând la resboi érna trecută, că emoțiunile vieții militare vor puté vindecă amorul lui nebunesc.

IULIA (la parte.)
Cum imi bate inima! (Tare). Da scii mă ta cine este ea?

BORUZESCU.
N'a voit nici in ruptul capului să-mi spună.

IULIA.
Vra să ȓică iubesc mult?

BORUZESCU (cu frenesie).
Ce păcat! până și ființele cele mai nobile și mai perfecte să fie supuse la slăbăciuni de aceste rușinoșe.

IULIA.
Da ce, este rêu d'a iubi?

BORUZESCU.
Da, când iubesc cineva o ființă nedemnă d'a fi iubită. Cugetă ce fel de fătă o mai fi și aceea ca să nu bage in sémă pe un om ca Luncean, numai și numai pentru că el nu are avere pe cât ca poftesce.

IULIA.
Să fim drepti: Luncean este pré sărac, și dacă dênsa e deprinsă să aibă tot ce-i trebuie...

BORUZESCU.
E o smintită. (Iulia face o mișcare.) Dară ce mai pôte dori o femeie decât să fie soția unui vitéz soldat, care in câteva luni a ajuns sublocotenent pe câmpul de resboiu?

IULIA.
Ei, unchiule dta esti fôrte inapoiat in idei, cum ȓice tata. Astăȓi onorurile...

BORUZESCU.
Da scii, ele nu au căutare la bursă.

IULIA.
Și fiind că acuma h...

BORUZESCU.
Da, numai vorba asta... (Iulia se uită la el.)

IULIA.
Tată teu! Positivul! Scii tu ce este pozitivul?

IULIA.
Positivul este... ceea ce se pôte numeră.

BORUZESCU.
Și ce se pôte numeră, rogu-te?

IULIA.
Ceea ce se pôte numeră... sânt banii.

BORUZESCU.
Banii!... dar ei in un moment se pot perde... Nu, copila mea: virtutea e avere mai sigură și mai pozitivă.

IULIA (schimbând vorba).
Dar Luncean ce ȓice de iubita lui?

BORUZESCU.
O! el pretinde că ea este un model de inocență, de candore, de frumseță și de grații; că nu este altă femeie cu talie mai subțire ca a ei, cu ochii mai fermecători... Spune despre ochii sei minunații. ȓice că sânt negrii, mari cât nucile. Cu niște gene, ea ca așa tocmai cât ale tale... (Iulia roșesc și pléacă capul.) Că omul care vedând asemenea ochi, nu se tulbură și nu nebunesc de amor, este un om care nu are inimă. In fine o mie și o sută de prăpăstii de așa fel...

IULIA (fôrte agitată).
Așa ȓice el?

BORUZESCU.
Da. Numai eu din tôte vorbele lui am înțeles, că coconița aceea, minunea a 8-a din lume, trebuie să sémene mult a un fel de păpușă de porcelan.

IULIA.
Cum așa?

BORUZESCU.
Da! O fi pré frumósă, dar nimic cole (la cap) și mai ales nimica aci (arată inima).

IULIA (la parte.)
Nu cumva se gândesc la mine?

BORUZESCU.

Ori ca statua din fabula care mi-o recitai când eră mică la școlă :

Ce frumoasă! dar păcat
Crieri căci de loc nu are!

Da, crierii, gândesc eu, lipsesc cuconiței. O fi vre-o sprențară, care totă fericirea și-o pune în danț, juvaere, gătele și zorzóne.

IULIA.

Dară necunoscându-o, de unde scoți dta tóte astea ?

BORUZESCU.

De óre-ce umblă după pozitiv și nu viséză decât la norocul d'a pescui un bărbat milionar, pe care s'el pótă ruiná nepedepsită și fără scrupul...

IULIA.

Ce limbă rea ai unchiule!

BORUZESCU.

Súnt sigur, că nu fac pe drac mai negru decât este. Pui prinsóre, că e o fétă puțin solidă, cu capul la tóte vènturile?

IULIA.

Da-i înainte.

BORUZESCU.

O matahală de ale dela ferestile marșandelor pentru cercat modele.

IULIA (la parte).

N'o s'el sfîrșescă.

BORUZESCU.

O cochetă de durzină.

IULIA.

Ci taci, unchiule, că te pré întreci cu dragostea!

BORUZESCU.

Da ce-ți pasă ție. A! da pricep, se vede că tu cunosci pe muțunachiul acesta, póte esti amica ai.

IULIA.

Nu, n'o cunosc.

BORUZESCU.

Minciunos! Cui s'emenă ea, te rog?

IULIA.

Dă 'nainte reutate de unchiu.

BORUZESCU.

Iértă-me... Decă imi spuneai că-ți este amică... Când vei vedé-o, spune-i s'el cugete bine, s'el bage de sémă la ceea ce face, căci un bărbat ca Luncean nu se găsește în tóte dîlele (spriginit pe spatele fotoliului lui). Spune-i, că cu bani se póte dură o casă splendidă, dar nu și o familie fericită; spune-i, că cu aurul bărbatu-seu o femeie póte cumpără găteți pentru corpul ei, dar nu mulțămiri pentru sufletul seu; că bogățiile nu merg totdeauna alătura cu voioșia. Spune-i s'el fugă de pericolul d'a se aseménă cu acele deități ale modei care nu socotesc alt scop vieții decât strălucirea și plăcerea și a căror inime impetrite nu mai v'ed în amorul de soț decât o nerođie și un jug de nesuferit și în amorul de mamă o pedecă la petreceri, la libertate. Spune-i, că plăcerile aceste după care este atât de aprinsă, s'el flori veninoase care lîngușind simțurileucid sufletul, și că decă pe cât timp va fi frumoasă, tineră, lumea va avé pentru ea splendori cari o vor orbí și o va înconjură de sgomot care o va ameiți, mai apoi, la b'etrânețe, lipsită de vétra domestică, înconjurată de tăcere și de întunec, va simți recélă la inimă și în van va căută s'el și o încăldescă cu căldura altor inime; în van va cere iubire dela soț, dela copii; nici soțul, nici copiii n'o vor iubi. Spune-i în fine, că umblând după fericire pe o cale așa de rătăcită, n'o se afle decât dureri, póte chiar rușine, în vieța acésta și în cealaltă... Scie Dumneđu! Dar bag de sémă că te-am ameițit cu vorbe de geaba. Te las în pace. Me duc s'el v'ed ce-mi mai face Donchișotul meu. Cine naiba putea s'el scie, că tu erai amica dulcineei lui? La revedere nepoțică, la revedere. Ha! ha! ha! (Ese prin fund.)

Scena IV.

IULIA (singură).

Ride! Mulțămesc de dragoste. Scie óre pe cine iubesc Luncean? Nu, nu mi-ar fi d'is vorbe atât de grele despre ea... De când sciu că me iubesc, nu-mi mai afflu locul... Ori-care femeie ar fi isbutit s'el înspire lui Luncean o iubire mare, ar avé dreptul s'el se mândriscă. De ce n'o fi iubind el atáta? Eu nu merit... (Se uită în oglindă și și aședă gătelele.) Și cât pentru a-l iubi și eu il iubesc pe el. Il iubesc chiar fórté mult. De sigur mai mult de cum iubesc cineva pe un frate ori pe un june cu care a copilărit. Ș-apoi influința ce are asupra mea, respectul ce-mi insulfă... Ha! ha! (rid'end se ridică.) Uite, fac un romans: Paul et Virginie. (Merg'end agitată dela o parte la alta a scenei.) Ei și ce? Chiar decă aș simți vre-o inclinățune spre el, nu cumva o s'el fac nerođia s'el-i dau mânia! Frumósă vieța mi-aș asigură! Tocmai ca Luisa amica mea dela pensionat. S'a măritat cu un om sărac și trăiesce nesciută și necunoscută de nimeni suferind de sigur lipsă și ne-cazuri. Mai bine făcú Sevastița, cealaltă conșclară a noastră: s'a măritat cu un milionar; nu este plăcere de care ca s'el se lipsescă. Ea este curtenită și invidiată de tot Bucureștii. Da, eu me voi mărită cu bancherul. O s'el ar'et eu dómnei Sevastia, că nu este numai dnei pe lume; voiu străluci, voiu innotă în aur și în danțele cum nu va fi fost ea nici odată! (Se aședă.) Bancherul va d'ice *amin* la tóte voințeile mele. O s'el duc după cum voiu voi. O casă minunată în calea Victoriei, villă la Șosea, villă la Sinaia, toilette scumpe, cai, trăsuri, mese, baluri... Decă m'ar auđi unchiul Boruzescu, ér mi-ar d'ice că s'el sunt o fétă cu capul smintit, o cochetă, ce mai sciu eu ce? Uf! ce căldură de nesuferit este astăđi! (Se ridică și și face cu nervositate v'ent cu evantaliul). Cine vorbesce în grădină? (La ferestă.) Unchiul și... Luncean... Se dispută în grădină cu tata și cu frate-meu. Ce o fi? A! (esclamațune și se retrage.) M'a v'edut... Ei, ș-apoi decă m'a v'edut? Uite, nu cumva tremur! S'a uitat la mine nu sciu cu ce aer... (Stă meditândă, pausă.) Păcat că n'are ceva avere, cât de puțină... (Stă la sbendon și socotesce.) Luncean are... s'el d'icem că are încă 5000 galbeni... Eu 10,000... Ce speculă se póte face cu atăția bani numai! Fie dobânda banilor, 10 la sută... la 15,000 galbeni, 1500 galbeni pe an. (Scie pe hârtie cifre). Vinit anual 1500 galbeni. Acum: casa... Ce o s'el coste casa? Chiriile s'el de nepomenit de mari... O casă cu d'ece camere, f'ie cu cinci, curte și atenantă... Ca nimică 4000 lei. Mésa, că d'ór nu poți trăi ca un biet epistat de comisie, cu provizii de dar de pe la negotorii din piete. Cât de puțin ai voi s'el te respecti, nu poți avé mész, pentru doi stăpâni și cinci-șese óspeți fără 40 lei pe d'i. Pe lună 1200, pe an 14,400... d'i cifră rotundă 14,000 lei. S'el mai suprimăm din óspeți... și așa nu te alegi decât cu vorbe rele după ce-i adăpi cu bordouri și-i imbuibi cu iere próspețe și cu pateuri trufate. D'i dar 10,000 lei mész pe an. Vine articolul toilette... Ací me inspăim'ent. Ori cât de puțin... Ce? O haină femeiescă a ajuns cât o moșie de scumpă! Mai pune că-ți trebuie câte un juvaer, după ultima modă, macar din când în când... D'óră n'o s'el merg în lume ca o soră de caritate cu testemul pe cap și șorțul la șele... Ori câtă economie aș face la tóte, o s'el-mi trebuiescă... o mizerie: vr'o 10,000 lei pe an... Luncean ca bărbat se imbracă cu puțin... Cu 1000 lei pe an i ajunge și-i mai și remâne... Trăsuri, cai... Ce te faci în Bucureștii fără trăsuri? Ce a d'ice lumea de noi, după ce veđi eșind cai arabesci și *brugam* și landouri domnesci până și de prin grajdurile de lemn ale unor case dela mahala, care case

ele întregi cu mobile cu tot nu prețuiesc cât echipagele... Întreținerea trăsurilor și a cailor, 6 cai, fie numai 4... 10,000 lei pe an... de o ajunge! Loja la operă, abonament la *pair*... E scump, dar sunt așa de rei tenorii și atât de fals cântă primadonele... Se poate, dar decât te respecti, nu poți lipsi dela operă... C'est comme il faut! Alți 3000 lei pe ărnă... Teatru românesc; abonamente de marți... Luncean cu patriotismul lui o să vree să se aboneze... Alți 3—400 franci, ca să audă un „Dumnezeul meu! Ah! Maica-mea!...” Dar celelalte cheltuieli? Dar călătoria de veră? Care persoană care se respectă, nu are nevoie de băi vera, de ape minerale? Nici la Mehadia nu mai poți merge cu 3—4000 franci... Mai multă economie nu știu cine ar pute face. Să vedem cât taiă peste tot. (Adună repede.) Venitul 18,000 lei... Cheltuiela: Zero cu zero... patru și cu patru... total 49,800 lei!... Orăre! un deficit de peste 30,000 lei pe an! (Sculându-se.) Apoi n'am ce face... Să rabde amicul Luncean. (Pausă.) Bietul băet... imi pare rău... N'aș mai pute economisi ceva? Aide, curagiu... (Se așeză ăr la scriitor și renepe socotela iute). Să dăcem chria casei numai 2000 lei... Să mai scădem din mėsă; afară ospeți... fie 8000 lei... Toalela... Nu, am redus-o până la stamb. Să mai taiu 500 lei dela toaleta lui Luncean... Echipage: taiu doi cai... Ți 6000 in loc de 10,000... Opera, taiu teatru românesc... Așă dar zero și cu zero... cinci și cu șese... Total de scăderi 11,000 lei. Deficit peste 20,000 lei pe an! (Asvêrlind condeiu și ridicându-se.) Sănătate!... Nu ese socotela... Cu cât mai mult imi frământ capul, cu atâta mai mult me ameteșc... Ce să fac? Ce să fac?

Scena V.

IULIA. GRAMADESCU.

GRAMADESCU (venind prin fund).

Miserabilul!

IULIA.

Tată!

GRAMADESCU.

Turbez de necaz!

IULIA.

Ai primit vr'o scire rea? Ce hârtii sânt acelea?

GRAMADESCU.

Nu veți? Un jurnal.

IULIA.

Și o scrisóre.

GRAMADESCU.

A, da! Ia-o. E dela amica ta Luisa.

IULIA (ia scrisórea și o aruncă pe gueridon cu nepăsare.)

Gândiam că hârtiele acelea te-au supêrat atâta.

GRAMADESCU.

Tocmai. Dar nu scii ce se întâmplă?

IULIA.

Ce?

GRAMADESCU.

Frate-teu nu se mai însoră!

IULIA.

E cu puțință?

GRAMADESCU.

Jurnalul acesta care a intrat in polemică cu Stomacopulo aproposit de drumul de fer Strusberg, asigură in numărul de ađi cu multă aparentă de adevêr, că dânsul a făcut, acum trei ani, bancarută fraudulósă la Constantinopole și că a fugit de acolo.

IULIA.

Dar să fie adevêrat?

GRAMADESCU.

Pare că da. Numai, gândesce, decât nu veniă jurnalul ăsta să... Dar la ce se gândesce Camerile? Ce

face guvernul? Putem fi prădați ȓiua 'n amiêđa mare. (Aruncă jurnalul pe gueridon.)

IULIA.

Dar tu, tată, ce ai hotărît?

GRAMADESCU.

Am scris lui Stomacopulo că amân căsătoria până s'o lămuri afacerea. Întârđiarea acesta e ca și o rumpe a angagiamentului. Am făcut pe placul cumnatului și a dșorului Luncean. Ionel s'a dus la Bucuresci furios, trăsning și plesning, și jurând că se va însurá și făr' de voia mea. Pêcat! Zestrea erá prê bună. Gândesce-te, 20,000 bani gata.

IULIA.

Ce-i de făcut? După ce omul acela e dovedit hoț.

GRAMADESCU.

Tot așă ȓic și eu. Numai să-mi dea pace sfetnicii, că pe legea mea, decât unchiul teu n'ar fi fratele acelei bine-cuvêntate femei care e colo, in cer... Dar decât il respect pe dânsul, pe coconașul Luncean il asigură că...

IULIA.

Luncean?

GRAMADESCU.

Ce o audă dela mine, nu i-o prê plăcê.

IULIA (cu fermitate).

Ba nici de cât; nu-i vei ȓice nici o vorbă.

GRAMADESCU.

Nu? Vei vedé.

IULIA.

Bine, o să te spun lui unchiu (indreptându-se spre fund.)

GRAMADESCU.

Stai aci. Scii pentru ce se opune la maritagiul fratelui teu? Din gelosie.

IULIA.

Din gelosie? Cum așă?

(Va urma.)

V. A. Urechia.

Feciorul de împêrat și fêta Pajerei.

— Poveste. —

A fost odată ca nici odată, căci de n'ar fi fost nici un s'ar povestí. A fost odată un împêrat, care a avut un fecior și o fêtă, amêndoi fôrte frumoși.

Èr când a fost tatăl lor bolnav de môrte, a chemat pe fful seu lângă pat și i-a ȓis: „Fful meu, eu îți las cu limbă de môrte ca să nu te însori până nu-ți vei găsi o fêtă care să fie ca sora ta de frumoșă”. Și rostind bietul bêtrân cele din urmă cuvinte reposă.

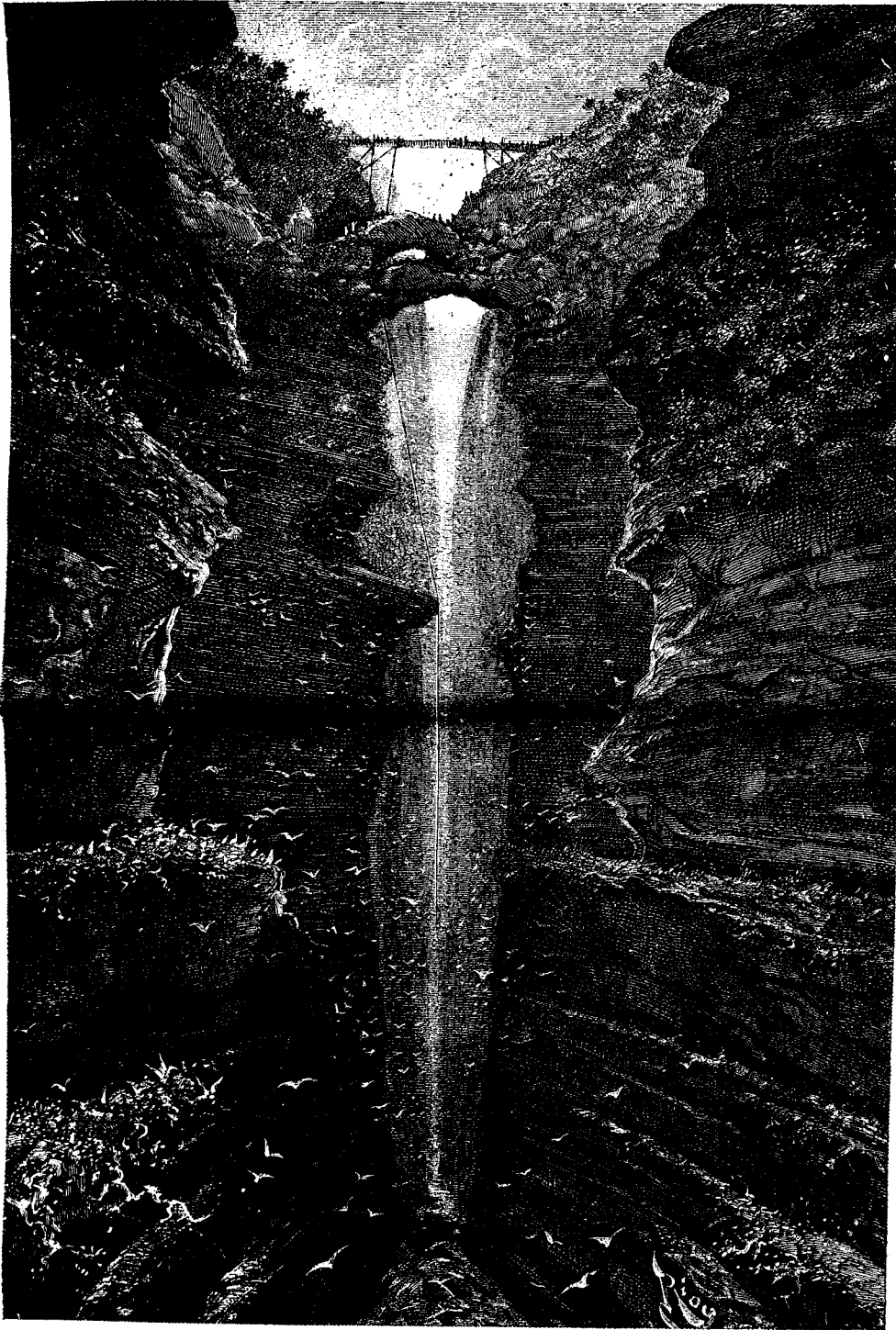
După ce a reposat, feciorul de împêrat domni in scaunul tatălui seu vre-o doi până 'n trei ani, când i veni vremea să se 'nsóre. A plecat dar in lume peste noue mări și țeri, ca să-și caute nevêstă ca sora sa de frumoșă, dar nu și-a găsit, ci întorcându-se acasă a ȓis cătră soru-sa:

— Noa! soro, am umblat mai tótă lumea și nevêstă ca tine de frumoșă nu mi-am găsit, ci trebuie să te iau pe tine de nevêstă!

Èr soru-sa i-a ȓis: „Să nu me iai pe mine, frate! Ci să-ți faci o pârêche de opinci de fer și un baston de oțel, cu acestea apoi să umbli până atunci, până când vei rupe opincile și până vei toc bastonul și apoi de nu vei găsi, să me iai pe mine de nevêstă.

Așă a și făcut.

A plecat bietul fecior a doua-ôră și a umblat atâta, încât i s'au rupt opincile și s'a tocit bastonul cel de oțel, de numai atâta i-a mai ramas cât putea ține in mână, și nevêstă nu și-a găsit. După ce a venit el a-

Puntea naturală.

casă ér a ȝis cătră sora sa, că el trebuie să o ia de nevastă.

Atunci vȝdȝnd sora sa că nu și-a găsit nici d'a doua oră, s'a hotărît să se ducă chiar ea. Și și-a făcut doue părechi de păpuți cu talpă de fer, și-a luat cu sine haine de premenelă și bani de cheltuielă, a plecat și s'a dus o cale lungă, ca să ajungă, că cuvântul din poveste de ac' înainte să gătesce.

Și s'a tot dus, până când a ajuns într'o câmpie foarte frumoasă incungiuată de o pădurice verde de stejari, în mijlocul căreia se aflau niște palaturi foarte frumoase. A mers feta acolo la palaturi și bătut în pörtă fiind că éră închisă.

Indată vȝdȝ numai că ese o feta așa de frumoasă tocmai ca și ea. Și la haine și la tot sȝmȝnau ambele fete. Acea feta a fost feta Pajerii, ér Pajera să ȝicea, că a fost odată împȝrătȝsă și fiind blăstȝmată de ȝrecine s'a prefăcut în Pajera.

După ce să 'ntălnesc ambele fete, ȝiseră una cătră alta; bună ȝiua soro! și cealaltă i-a mulțămît. Feta Pajerii a întrebât, că ce caută pe acolo? ér feta de împȝrat i-a respuns, că s'a rătăcit prin pustietățile acelea și din întâmplare a dat de palaturile acestea. Feta Pajerii i-a respuns atunci că, decă o-a adus Dumneȝeu acolo la Pajeră, apoi voiesce ca să trăiescă mai mult timp amȝndoue, dar ȝise, că de va veni mama Pajera acasă, o va înghiți indată ce o va cunȝce; dar ca să scape, n'are ce să facă altceva decăt când va veni acasă Pajera și le va vedȝ, pe amȝndoue, va întrebă, care este feta mea? Ér ele de odată să respundă amȝndoue, „eu“!

Așa s'a și întȝmplat. Când a venit Pajera acasă și a vȝdȝt, că are doue fete, a întrebât: „Care este feta mea?“ Ér ele de odată au respuns „eu“! și ér ȝise: „Care este feta mea?“ ele ér au respuns de odată „eu“! Așa dară vȝdȝnd Pajeră, că nu pȝte află, care este feta ei, a vȝrsat foc din gură și s'a dus.

Diminȝta veni éră Pajera la fete și vȝdȝndu-le érăș pe amȝndoue, le-a întrebât încă odată: „Care este feta mea?“ Fetele au respuns érăș ca și mai sus, „eu“!

Ar fi înghițit indată pe cea de împȝrat, dar i-a fost frică, că inghite pe feta ei, care i éră foarte dragă. Apoi vȝdȝnd că n'are încătrău a ȝis: „Decă amȝndoue sȝnteți fetele mele, să trăiți în pace!“

Petrecȝnd ambele fete mai mult timp la palaturile Pajerei, odată feta cea de împȝrat a găsit prin curte o greșe minunată și a întrebât pe sȝta sa, că pentru ce este bună greșea aceea? Sȝta sa i-a respuns, că decă o va goni cineva și ea va aruncă atunci greșea aceea îndȝrȝpt, se va face un stan de pȝtră și va împedecă pe cel ce ar voi să vie după ea s'o prindă.

Altă dată a găsit un peptine și érăși a întrebât pe sȝta ei: Soro, pentru ce este peptinele acesta de folos? Cealaltă i-a respuns ca și mai sus, că decă ar voi cineva să o prindă și va aruncă peptinele acela îndȝrȝt, se va face indată un stan de os din adâncul pământului până 'n naltul cerului și dintr'o margine de lume până 'n cealaltă.

Auȝind feta de împȝrat astfel, a pus lucrurile acelea bine adecă le-a păstrat pentru sine. Dară într'o ȝi ȝise feta de împȝrat cătră cea de pajeră: Scii ceva, soro, eu încă sunt o feta de împȝrat și tatăl meu încă are palaturi frumoșe și în țȝra noastră este cu mult mai frumos, ca în pustietățile acestea; haide să mergem amȝndoue în țȝra noastră și să trăim amȝndoue acolo la tatăl meu.

Dar nu i-a spus, că vrȝ să o ducă ca să-i fie sȝție fratelui ei.

Așa într'o ȝi de diminȝtă au plecat ele dela pala-

turile Pajerii; au mers fetele amȝndoue multă cale împȝrăție, ca Dumneȝeu să le țȝie.

Pe când călȝtoriau ele, odată ȝise feta de împȝrat: „Vai, soro, cum me arde la spate!“ Éră Pajera care spumegând de mânie, simțise, că au plecat amȝndoue fetele dela palaturile ei, și alergă după ele turbată cu o falcă în cer și cu una în pământ, ér din gură vȝrsă foc.

Atunci vȝdȝnd feta Pajerii primeȝdia ce le amenință, a ȝis: Vai! soro, de ai avȝ acuma greșea aceea care ai găsit-o în curte la noi, acuma am scăpă de mama.

Feta de împȝrat a respuns, că este la ea și a și aruncat acea greșe îndȝrȝtul lor, care se făcȝ indată un stan de pȝtră și ele plecară mai departe.

ÉR Pajera ajungȝnd la stanul de pȝtră a început a cântă aceste vorbe:

Sico Siculȝna mea,
Intȝrnă-te înapoi,
Că la mă-ta-s brațe moi,
Brațe moi și bogorele,
Ai crescut, Sico, în ele.

Până a cântat Pajera aceste vorbe, a ros stanul cel de pȝtră într'atata încât putea să mȝrgă 4 cară alătura și a plecat după fete; dar când éră să le ajungă, a aruncat fetele peptinele îndȝrȝt, care să făcȝ asemenea un stan de os. Doi pași făcȝ Pajera și ajunsȝ la stanul cel de os și cântând vorbele, „Sico, Siculȝna mea“ etc. a ros și acel stan și a pornit după ele; a cum éră gata să le ajungă.

Dar feta Pajerii ȝise: Soro, eu te fac pe tine o rață cu penele de aur și cu ciocul de diamant; eu me voi face un lac de lapte dulce și tu să stai tot la mijlocul lacului și să nu te niți în ochii mamei, căci rămăi ȝrbă, ér dela mijlocul lacului să nu te nișci, căci ne cunȝce că sȝntem noi, ȝri și ce ne vom face!

Așa au și făcut. Feta de împȝrat s'a făcut o rață cu penele de aur, ér feta Pajerii s'a făcut un lac de lapte dulce cu țȝrmurile de pâne. După ce ajunsȝ Pajera acolo, le cunȝcȝ pe amȝndoue, iute începȝ a alergă în sus și în jos și vȝdȝnd, că nu le pȝte vătȝmă, a început a bé laptele și a mȝncă pânea, până când a beut tot laptele și a mȝncă pânea, de i s'a făcut o gușe așa de mare, cât nu o puteai cuprinde cu ochii; ér feta de împȝrat a ramas pe uscat în formă de rață.

Atunci repȝdindu-se Pajera după rață ca să-o înghiță, i s'a agățat gușă de niște mărăcini de i s'a spart; ce să vȝei apoi tot laptele i s'a vȝrsat afară, ér Pajera s'a înnecat și a murit.

După ce a murit Pajera, s'au prefăcut amȝndoue érăș în fete, cum au fost mai înainte, și au plecat mai departe și s'au dus până când au ajuns la hotarul fratelui seu. Acolo éră o fântână frumoșă, s'au pus jos să se mai odihnescă puțin. Odihnindu-se ele lângă fântână, feta Pajerii ȝise cătră cea de împȝrat: Vai, tu soro! de me duci să fiu soră cu tine, să trăim în pace; ér de me duci să fiu nevȝta cuiva, să dea Dumneȝeu să ne facem doi paltinei frumoși să se mire totă lumea.

Dar nu isprăvi bine vorba și să și făcură doi paltinei amȝndoue, încât cine-i vedea, să miră de ei. Tocmai ciobanul feciorului de împȝrat trecȝnd cu oile pe acolo vȝdȝ cei doi paltinei, care sciind că nu au fost până atunci, să miră mult și și ȝise: Eu nu voi lăsă acesti paltinei aici, ci i voi tăia și imi voi face doue fluere din ei.

Și făcȝndu-și doue fluere, dintre care puind la gură pe cel ce a fost din feta Pajerii, a început fluierul a cântă de sine aceste vorbe:

Soro, sorióra mea,
Cum inima te-a lăsat,
De pe mine m'ai chemat,
Și pe maica o-am lăsat?

Auđind ciobanul acésta minune, se spăria și căđu jos de frică, dar peste puțin timp se tređi și puse la gură și pe cel care erá din feta de împérat. Dar și acesta începú a cãntá aceste vorbe :

Frate, frățiorul meu,
Tera, lumea, le ai umblat,
Nevéstă nu ți-ai aflat,
Dar eu, frate, cum m'am dus,
Și nevéstă ți-am adus !

Ciobanul vėđend minunea acésta, s'a dus de-a dreptul la feciorul de împérat și-i spuse pe rėnd tóte cele intėmplate. Auđind acestea feciorul de împérat, strinse indatá toți invėțații și ținú sfat, cá ce se fie. Dar nimeni nu a putut se afe cá ce se fie, afará de un unchiu al lui pe care il uitase după mórtea tatálui seu fiind mai sárac si fórte bėtrán. Dar acum fiind curios se scie ce insemnézá acele doue fluere, chemá și pe unchiul seu și il rugá ca se-i spue, decá va sci. Apoi după o cinste mare, care o primi bėtránul dela nepotul seu, adecá cinstea fuse doue mămáligi din cáte o ferdelá de cucuruz și doue mulsuri de lapte dela cáte o ciurdá de vaci, i spuse dar, cá un fluer este soru-sa, er celalalt este nevėsta, care este adusá de sora sa. Și i spuse cá altfel nu le póte cunósce, fără ele se se facá mort și la trei đile când vor veni popii și vládicii ca se-l ingrópe ca pe un împérat, atunci fluerile amėndoue se fie pe mėsá, cáci se vor facé amėndoue, fete, cum au fost mai nainte. Er soru-sa il va plánge la cap și nevėstá-sa la picióre și așa va aflá, care este sora sa și care este nevėstá-sa.

Și așa a și făcut, cáci pe când erá se-l ducá la grópá, s'au prefăcut fluerile in fete și așa il pláneau sora sa la cap și nevėstá-sa la picióre și când :

Scólá, dragá și iubite,
Cá tu casá de mirėsá
Tare mândrá ai gálit,
Dar in cea lume-ai fugit !

Er feciorul de împérat care erá viu și numai se prefăcea cá e mort, sári de odatá sus, prinse pe aceea care erá la picióre și o sárutá. Apoi făcú o nuntá mare, se cununá și tráiesc ancá și astáđi, decá nu vor fi murit. Și ncalecai p'o șea și v'o spusei dvóstre așa.

Vasile Gámulea.

Studii limbistice.

— O sutá de etimologii revindecate. —

(Urmare.)

51) *Pecală, pęcálí.* Cuvėntul „pęcálí“ insemnézá : a) prin puterea cuvintelor sale a frige, a rušiná, a face se tacá pe cineva, b) a prinde pe cineva in glume și cu inșeláciiune a invinge, séu așa resbuná asupra cuiva cu inșeláciiune subversivá și ascunsá. „Pęcálá“ se numesce omul ingenios, care prin puterea cuvintelor sale și prin ingeniul seu subversiv și inșelátoriu ferbe, frige, și invinge pe altul, séu in estmod își resbuná asupra lui. A „pęcálí“ se dice „abkochen“ germ., lefőzni ungur. Erá „pęcálá“ se tráduce cu : deceptor ingeniosus lat., witziger Abkocher germ., élczes lefőző unguresc. Românul ancá intrebuintézá : „a ferbe“ pentru „a pęcálí“ pe cineva, d. e. urit te au ferbt, pentru : urit te a pęcálit.

Dl Cihac : Dict. etym. daco-romane, éléments slaves etc. pag. 236 tráduce pe „pęcálá“ cu : paillasse, arlequin, farçeur, fourbe, bouffon franc., dar tóte aceste cu-

vinte sũnt numai sinonime cu „pęcálá“ și pe de parte nu represintá caracterul lui. „Pęcálá“ este un erou de caracter moral cu o putere de ingeniú, in precumpe-nire magico-instinctiv operátore, cucerítore și invingátore. Despre istoria, séu faptele (nu intėmplárilé) lui „pęcálá“, in asemėnare cu „pęcála“ italiensc, grecesc și finlandesc, cu comentariu, veđi : Cálindariul (meu) iulian, gregorian și poporal român, care din urmá cuprinde in sine tóte sėrbátorile, datinile și credințele strămoșesci, pe anul 1882 pag. 67—120, unde am tractat pe larg despre „pęcálá“, despre origina sa italicá, despre caracterul seu, și despre etimologia cuvėntului. In Bănat se dice : om pęcálíciu, erá nu : pęcálețiu. Dl Cihac locul citat aduce in combináciiune cu „pęcálá“ și cuvėntul „pęcłisít“ cu ințelesul de : infernal, diavolesc. Acest cuvėnt se derivėzá dela „pęcłá“ (slav.) : abure și fum gros, cáldurá in necátore, buracá, intunec infernal etc. Dl Cihac face acésta combináciiune cu tendință spre a puté efeitui o etimologie slavá din „pęcálá“ românesc, macar cá nu existá intre „pęcálá“ și „pęcłisít“ nici o asemėnare logicá, și nu pot fi trase la una și aceeași ráđeciná. Deci ecá dl Cihac și derivėzá pe „pęcálá“ dela boem. „pikel“ care insemnézá : eabalá. complot și pęcurá ; dela boem. „pikelnik“ și „piklus“ care insemnézá : un conjurat ; dela boem. „pikal“, „pikolo“, „pikulik“, „pokolos“ și „patolo“ : cari insemnézá : deul iadului ; „pikola“ și „pikulik“ cari insemnézá : mandragora (mátráguná) și arlequin fr., Hanswurst germ., de órece din ráđecina mátrágunei devin scobite un fel de figuri de om ; dela pol. „pikol“, „pikole“, „pokole“ și „pokolus“ : deul iadului ; „pikulik“ care insemnézá : om pitic, schimosit ; dela neoslov. „peklenik“ care insemnézá : diavol. Dl Cihac combinėzá și pe paleosl. „piklũ“ care insemnézá : pęcurá și iad. Este evident, cumcá la atare etimologie a dlui Cihac nici cá póte se cugete om serios, de órece mai vėrtos ințelesul logic nu concede absolut o atare deriváciiune.

Etimologia cuvėntului zace pe față in „per-calare“ și „per-callere“ („per-calire“ in latinitatea evului de mijloc) lat., cari au ințelesul de : a inferbėntá, a intári, a oțeli, a ințelegé și pricepe bine (erhitzen, erhärten, stählen, wohlkönnen, wohlverstehen germ.) Dar cumcá cuvėntul „pęcálí“ e compus din prepusețiiunea „pęc“ (care se rostescé și „pe“ séu „pre“ și „cálí“ este evident, de órece cuvėntul românesc „cálí“ insemnézá : a) „a cálí ferul“, adecá : a-l oțeli (intári), induro lat., härten germ. ; „a cálí vėrđá“ adecá : a o prájí, Kraut dúnsten, rősten germ., b) a frige, a inșelá pe cineva, séu a-ș resbuná asupra lui prin ingeniú și puterea cuvintelor ; „callere“ : per fraudem machinari (in latinitatea evului de mijloc), abkochen, anplauschen, über-tölpeln germ., d. e. „a cálí pe cineva“ insemnézá chiar atáta, cá „a pęcálí“ pe cineva (veđi dicționariul de Buda din 1825). Deci inșá-și limba románá indegetėzá : cumcá cuvėntul „pęcálire“ este compus din prepusețiiunea „pęc“ (= pe, pre, = per lat.) și din verbul „cálire“, urđindu-se astfel „pęcálire“, care corespunde precum in formá așa și in concept pe deplin latinescului „per-calere“ séu „per-callere“, care de după forma „calire“ pentru „calere“ a latinitáții evului de mijloc, tre-bue se fie sunat și „per-calire“ in limba romaná rusticá. Etimologia acésta este cu atáta mai corectá, cu cáat aflám o asemene procedurá și in cuvėntul „abkochen“ germ., și „lefőzni“ ung.

Drept aceste este documentat mai pe sus de tótá indoiela, cumcá etimologia cuvėntului „pęcálá“ este de originá din limba romaná rusticá, dar și misiunea lui „pęcálá“, fiind el : un erou de caracter moral spre a pedepsi moravurile rele și fără-de-legile ómenilor — dovedesce despre vechitatea originéi sale. Despre origina italicá a lui „pęcálá“ se póte ceti : Cálindarul meu po-

poral român, pe 1882 mai sus citat, unde am documentat: cumcă instituțiunea lui „păcală” este de origine din Italia, adusă prin coloniile romane în Dația traiană.

52) *Stăpên, stăpênire, stăpênî.* Cuvântul „stăpên” înseamnă: dominus, officialis lat.; seigneur officier (employé) fr., Herr, Beamter germ. În graiul bănățenesc are cuvântul „stăpên” și înțelesul de „oficiante”. Cuvântul „stăpênire” înseamnă: dominatio, gubernatio, regimen, possessio lat.; domination, gouvernement, règne, possession fr.; Herrschaft, Regierung, Besitz germ. Verbul „stăpênî” înseamnă: dominare, regnare, gubernare, possedere lat.; dominer, regner, gouverner, posséder fr.; herrschen, regieren, besitzen germ. Există și substantivul „stăpênîe”, „stăpênitoriu”, „stăpênitoria”, precum și adverbialul „stăpênesc”.

Dl Miklosich: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, Vindobonae 1862—65 pag. 885* deduce cuvântul românesc „stăpên” dela paleoslov. „stopanŭ”: dominus lat. Dl Miklosich combină și pe sârbescul „stopanin” cu înțelesul de: paterfamilias lat., père de famille fr., Hausvater germ., apoi pe bulg. „stopan” care înseamnă: magister lat., maître fr., Meister germ.; pe alb. „stopan” care înseamnă: praefectus pastoris (vătaful păstorilor) lat.; în urmă spune dl Miklosich, cumcă cuvântul ar fi de origine albanesă.

Dar luând în socotință: a) cumcă după împărțirea dlui Miklosich în *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, cuvântul „stopan” vine înainte numai în trei isvôră sârbesci din al XVI și XVII secl., anume în „Prologus” cod. saec. XVI, în „Prologus-mart.”, adecă: Prologus mensium a martio usque ad augustum, cod. chart. saec. XVII în urmă în „Men-vuk.”, adecă: Menaeum mensium a septembri usque ad ianuarium, serb. olim Vuk Stef. Karadzic nunc bibliothecae palatinae vindobonensis (fără an); b) cumcă rădăcina cuvântului nu se poate urmări în limba paleo-slovenică; c) cumcă de după isvôrele mai înainte împărțite, cuvântul stă izolat în limba paleoslovenică și nu are din sine derivațiuni; d) cumcă cuvântul formeză numai proprietatea limbei bulgare și sârbesci, fiind necunoscut celorlalte idiome slave, dar și limba sârbescă după Vuk Karadzic: *Lexicon serbico-germanico-latinum, Vindobonae 1852* cunoscă acest cuvânt numai în ținutul de cătră apus numit „Ingozapadna krajovina”, c) cumcă acest cuvânt în limba bulgară și în limba sârbescă asemenea nu are din sine derivațiuni — deci trebuie să judecăm: cumcă în limba paleoslovenică nu există acest cuvânt, și cumcă eu nedrept l’a registrat dl Miklosich în *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*; cumcă cuvântul nu este originariu nici în limba bulgărescă nici în cea sârbescă, ci trebuie de după înțelesul cuvântului să fie împrumutat dela Daco-Români. Din limba albanesă nu au putut Bulgarii și Sârbii împrumută acest cuvânt, pentru că în limba albanesă are cuvântul numai un înțeles separat, care este derivat, figurat, și ca atare și la Albanesi a trebuit să străbată prin mediul daco-séu macedo-român (veđi cele ce am đis în introducere la acest tractat despre pastoriția daco-română lătită până la marea Adria).

Dl Cihac: *Dict. etym. daco-romane, éléments slaves etc. pag. 361* urmând lui Miklosich, derivă și el cuvântul românesc „stăpên” dela paleoslovenicul „stopan”, neluând în socotință, cumcă nici Miklosich nu a avut încredere în origina slovenică a cuvântului, declinand estmod etimologia la elementul albanes.

Dictionariul Academiei române de Laurian și Massim 1871 pune cuvântul „stăpên” între cuvintele străine din glosariu, și đice că etimologia ar zăcé în *δεσποτις* gr. séu în hospes — hospitis — hospitum lat.; dar această etimologie este cu totul contra legilor limbei.

Judecând de după înțelesul cuvântului și a derivațiilor sale în limba romănescă, cuvântul „stăpên” un concept și o instituțiune de drept, deci în această direcțiune trebuie căutată și etimologia cuvântului. Nu credem a fi aflat această etimologie în „scabinus” a latinității evului de mijloc. Din „scabinus” prin strămutarea lui „sca” în „sta” și a lui „b” în „p” s’au format „stăpin”, în urmă stăpên. În Diefenbach: *Glossarium latino-germanicum mediae et infimae aetatis, Francofurti a/M. 1857 pag. 514* aflăm „stabellum” pentru „scabellum”, apoi pag. 550 „staca” pentru „scaca” și „stamonia” pentru „scamonia”. Dar aflăm pag. 553 și „stipio” pentru „scipio” și pag. 522 „stus” pentru „scus”. Asemene în limba noastră „stiu” și „sciu”, „pește” și „pesce”, „infloresti” și „infloresci” etc. Strămutarea lui „b” în „p” e naturală mai în toate limbile. Limba germăną încă mărturisesc de această etimologie chiar în cuvântul „scabinus” formând din el „scepeno”, „schöppen” și „schöffen” germ., precum arătă și Diez: *Etym. Wörterbuch d. rom. Sprachen, Bonn 1853 pag. 304*. În limba italiană sună cuvântul „scabino” și „schiavino”, în cea spaniolă „esciavin” și în cea franceză „échevin”. Cuvântul trebuie se fie urđit din limba romană rustică, din dreptul consvetudinariu al poporului roman, și trebuie să fie existat la popor cu mult mai înainte de ce ocure în monumentele literare pe la anul 805.

Du Cange: *Glossarium mediae et infimae latinitatis, Parisiis 1840—50 tom. VI pag. 80—82* definează instituțiunea „scabinilor” astfel: „Scabini, sic olim dicti iudicium assessores, atque adeo comitum, qui vices iudicum obibant”. Mai de parte: „Scabinos etiamnum iudices urbanos, seu aedilitios appellamus”. Apoi încă: „Scabini interdum cum Juratis confunduntur”. Derivațiuni din „scabini” sânt d. e. scabinium, scabinatus, scabinagium (scabinus, scabinorum, eorumden officium et dignitas), scabinium seu scabinagium (pentru domus publica, ubi conveniunt scabini), scabinagium (pentru: officium scabini), scabinalis (pentru: quod ad scabinos spectat). Și numirea de „scabinos synodales” vine înainte. Aceste derivațiuni latine din „scabini” corespund pe deplin derivațiilor limbei romănesci, mai sus arătate. Cercetările mai noi adevăresc, cumcă „scabini”-i au fost „jurati” aleși de popor și ca un fel de „Juri” au judecat sub conducerea judeului regesc după „dreptul consvetudinariu” al poporului.

Deci, de după cele până aci desvoltate judecând, nu stă nici în privința materialului (a formei) nici în privința înțelesului logic nimic contra deducerii cuvântului „stăpên” dela „scabinus” lat. În contra acestei etimologii române numai acea obiecțiune: cumcă cuvântul ar fi o creatură a evului de mijloc și de origine germăną. Adevărat cumcă Grimm, Diez și alți învățați germăni susțin, cumcă cuvântul „scabinus” ar proveni dela vechisăsescul „scepeno”, vechigerm. „sceffeno” și neogerm. „scheffe”, „schöffe”, cari toate se đice că ar purcede dela „schaffen” (anordnen) germ. Dar noi combatem această etimologie din punct de vedere al limbei daco-romăne, de ôre-ce în limba romăną nu se află germănismu, cu atâta mai puțin: termeni de limba germăną pentru instituțiuni de drept. Noi sântem de părere cumcă cuvântul „scabinus” își trage etimologia dela „scamn” (scaun) și înseamnă chiar „assessor” (ad-sessor) dela „adsideo” lat., Beisitzer germ. În latinitatea evului de mijloc după Du Cange: *Glossarium mediae et infimae latinitatis, Parisiis 1840—50 tom. VI p. 340* aflăm „stabellum” pentru „scabellum” și înseamnă: locus ubi iudices sedent. Apoi pag. 80 aflăm „scabellum” pentru „scamellum”, érá pag. 90 „scamellum” se esplică cu „subsellium” lat., care are semnificațiunea

te: scaun al senatorilor in senat. Tot in Du Cange: Glossarium tom. VI pag. 91 aflăm și „scampnum“ pentru „scannum“. In Diefenbach: Glossarium latino-germanicum mediae et infimae aetatis, Francofurti a/M. 57 pag. 514 stă „scabellum“ și „stabellum“ pentru „scannellum“. Deci este foarte natural, cumcă din „scabellum“, „scabelum“ séu „scabelus“ prin strămutarea lui „i“ in „n“ s'a format „scabenus“ de unde apoi „scabinus“, care estmod ar însemnă formal „assessor“ lat.

Noi intimpinăm și acea obiecțiune: cumcă cuvântul „scabinus“ ar fi urdit in evul de mijloc, și ca atare nu pôte fi de origină din limba romană rustică. Dar această obiecțiune nu s'gducesce etimologia noastră, pentru că limba românească documentează de după forma și conceptul cuvântului „stăpên“, cumcă acest cuvânt este urdit din „scabinus“, prin urmare cuvântul trebuie să fie de origină din limba romană rustică, de ôre-ce această instituțiune de drept a putut foarte bine esista la poporul roman (precum multe altele) fără a fi căpătat spresiune cu atare nume in limba latină, chiar așa precum nu se află in limba latină nici sêrbătorea „Rosalia“ (Rusale) pe care numai de întêmplare au mântuit-o niște inscripțiuni lapidare. P'écum au avut a buna sêmă Romanii cei vechi pentru sêrbătorea poporală „Rosalia“ o alta numire in limba latină, estmod vor fi

fost având o altă numire și pentru instituțiunea de drept poporală a „scabini“-lor. Mai de parte acel argument: Cumcă in actele și scriptura latină nu se află pomenire de „scabini“ înainte de 805, prin urmare nici că a putut mai înainte esista atare instituțiune — este un: argumentum a silentio, care nu valorază nimic, chiar precum nu a valorat nici la sêrbătorea „Rosalia“ adevcă: Rusale, despre care am lucrat sub nr. 50 al acestui tractat.

Despre dreptul consvetudinaru al Românilor in Ungaria, veđi Pic (Pitsch): Abstammung der Rumänen, Leipzig 1880 pag. 195 etc., care demustră, cumcă acel drept la Români a esistat înainte de ce au venit Ungurii in Panonia. Urméză dară, cumcă Români au trebuit să aibă și „stăpêni“ adevcă „scabini“, cari in judecătoria să avalueze dreptul consvetudinaru al popoului.

Deci se documentează prin limba daco-română, cumcă instituțiunea de drept a „scabini“-lor și nomenclatura lor, a trebuit să existe la poporul roman și in limba romană rustică din Italia, de unde au adusu-o cu sine coloniele romane in Dacia, fiind că nu se pôte adeveri, cumcă această instituțiune și nomenclatură de drept, o ar fi căpătat Daco-Români dela alte popóre.

(Va urmá.)

Simeon Mangiuca.

SALON.

Societatea pentru infiintarea unei școle de fete române in Oradea-mare

va ține adunarea sa generală in anul acesta, conform concludului din ultima adunare generală ținută anul trecut in Oradea-mare, in opidul *Beius* la 16 septembrie st. n. după următorea

programă :

- 1) Președintele va deschide adunarea generală la ôrele 11 inaint. d. m.
- 2) Se vor alege doi notari ad hoc.
- 3) Unul din secretarii comitetului va ceti raportul acestuia despre activitatea sa dela ultima adunare generală, precum și in general despre progresul Societății făcut dela infiintarea sa, și se va luă concludiune.
- 4) Cassariul Societății va ceti raportul seu despre starea fondului.
- 5) Se va alege o comisiune de trei membrii pentru esaminarea raportului cassariului.
- 6) Se va alege o comisiune de 3 membrii la care se vor inscrie membrii noi ai Societății și care va incassă tacele dela membrii vechi și noi.
- 7) Se vor ține discursuri corespunđtore scopului Societății, și arătate antêiu comitetului; ér in lipsa acestora adunarea se va suspinde până când vor lucră comisiunile; terminând acele, adunarea se va redeschide și
- 8) Comisiunea pentru inscriere de membrii și primire de tace va raportă despre rezultatul misiunii sale.
- 9) Comisiunea alésă pentru esaminarea raportului cassariului va ceti raportul seu.
- 10) Se va alege comitetul Societății pe următorii trei ani.
- 11) Se va decide locul și timpul adunării generale viitoare.

12) Se va alege o comisiune de 3 membrii pentru verificarea procesului verbal.

13) Președintele va inchide adunarea.

Din ședința comitetului Societății, ținută in Oradea-mare, la 16 august st. n. 1883.

Sylviu Rezei
secretar.

Ieroteu Belesiu
vice-președinte.

Puntea naturală.

— Veđi ilustrațiunea de pe pagina 385. —

Puntea naturală dela Icononzo, care deja a atras atențiunea lui Alesandru Humboldt, se află in Columbia, aprópe de orașul Zipaquira.

Ea lęgă de oaltă doue piscuri de stânci ale Cordillereleor, și pentru formațiunea sa estraordinarie in adevér e admirabilă.

Sub acesta punte, la o adâncime inspăimântătoare șerpuesce clocotind riul Sumapaz; dar nu se pôte vedé, numai mugitul seu infricoșat il tradéză.

Jos in prepastie puțini ômeni au pêtruns pân'acuma. Intre acestia a fost și invêțatul frances Eduard André, care a și descris-o, găsind in deosebi interesante soiuri de paseri.

I. H.

Societatea pentru fond de teatru român.

Ratiociniul cassariului

Societății pentru fond de teatru român

dela 28 julu 1882 până la 26 julu 1883 respective: dela adunarea generală din Sighetul Marmăției până la adunarea gener. din Lipova.

P e r c e p t e.

bani gata	papire
fl. cr.	fl. cr.

Cu incheierea socotelelor din 28 julu 1882 pentru adunarea din Maramureș s'a arêtat starea cassei . . . . .

19 47 27695 6

P e r c e p t e.

E r o g a t e.

	bani gata fl. cr.	papire fl. cr.
6/7. Pentru cupóne și anume: 2 drb $\frac{1}{5}$ a sortitureri din 1860 à $2\frac{1}{2}$ fl. = 4 fl.; 1 drb a sortitureri 1854 à 10 fl. = 8 fl. 40; 1 drb a rentei de argint = 2 fl. 10 4 drb a desdaunării de decime à $2\frac{1}{2}$ fl. = 9 fl. 30; 19 drb a desdaunării rurale à 2 fl. 30 = 46 fl. 38; 20 drb a desdaunării rurale à 1 fl. 15 = 24 fl. 41; 1 drb a sortitureri de naia de vapor 3 fl. 78; 1 drb a sortitureri triestine 4 fl. 70; 1 drb a rentei de aur cu 6% à 3 fl. = 3 fl. 59; 13 drb a calei ferate ostice à $2\frac{1}{2}$ = 8 fl. 4; 1 drb acțiune a calei ferate transilvanice 4 fl. 93; și 4 drb a sortitureri de „Tisza à 2 fl. = 8 fl.	132	63
19/7. 78 cupóne a „Albinei“ dela anul 1883 à 10 fl.	780	—
19/7. 9 cupóne a bancei de asigurare „Transilvania“ à 2 fl. 70	24	30
dela 21 oct. 1882 până la finea lui decembre cu camete capitalisate in suma de	132	01
ér dela 1 jan. 1883 până la 30 jiniu 1883 a crescut acesta sumă cu cametele capitalisate la suma de	348	01
9/7. Libelul nr. 1719 care cu finea lui junie 1882 au fost stat și capitalul de 21 fl. 35 cr., a crescut cu banii depusi in 2 nov. 1882 la suma de	3	33
și cu interesele capitalisate cu 31 dec. 1882 cu	—	59
ér mai departe cu banii depusi in 4 mai 1882 cu	3	33
și cu interesele capitalisate cu 30 jiniu cu	—	65
9/7. S'a cumperat obligațiunea de stat pentru rescumperarea calei fer. ostice nr. 77227 cu cupónele incepente dela nr. 15 dtto 1 jan. 1884	100	—
9/7. S'a depus in cassa de păstrare a „Albinei“ sub libelul nr. 3355 suma de: adecă bani incursi sub dat și document 19 cu detragerea de 8 cr.	804	30
9/7. Dl Ioanovieiu administreză suma de 32 fl. 50 cr. care i s'a trimis prin dl Iuliu Petric jud. reg. din Bocsia rom. ca camete de 5% dela 31 oct. 1876 la 30 april 1883 după capitalul de 100 fl.	32	50
Suma	1899 89	43834 99

	bani gata fl. cr.	papire fl. cr.
21 oct. Pentru cumperarea de 3 acțiuni de calea ferată ostică, precum și una acțiune de desdaunare de pământ in valóre nominală de 550 fl. s'a solvit efective in bani gata (veđi percepte post 7)	519	95
Erogațiunea in bani gata 665 fl. 95 Budapesta 1/2 1883. <i>Hosszu m. p. G. Szerb cassar.</i>		
1/2 1883. Libelele nr. 2017, 2778, 1568, 2349 se pun in erogatiune cu	12321	49
Erogațiunea in bani 665 fl. 95 In papire	12321	fl. 49
Budapesta 8/2 1883. <i>Hossu m. p. Dragonescu m. p.</i>		
19/2. Dlui avocat Stefan Ioanovicu i-s'a plătit in urma hotărării comitetului à conto speselor procesuali ca anticipatiune	100	—
5/3. S'a cumperat obligațiunea rurala „Transilvania“ nr. 14513 à 50 fl. cu cupónele dela 1/7 1883	49	80
30/5. Pentru tipărirea statutelor 500 de esemplare s'a plătit tipografului Rozsa	17	—
2/7. S'a cumperat obligațiunea rurală ungar. nr. 8951 cu cupónele dela 1 nov. 1883 à 100 fl.	101	59
3/7. Pentru spesele cancelariei, porto etc.	4	20
3/7. S'a cumperat obligațiunea de stat pentru rescumperarea calei ferate ostice nr. 77227 sub nr. perceptelor doc. 21	99	69
19/7. Bani incursi sub posturile perceptelor in datul 19/7 documintele 19 și 20 punându-se in licita de papire ca percepte in libelul 3355, aci sânt d'a se pune ca bani gata in erogate cu suma de	804	30
Suma	1842 53	12321 49
Cu finea anului 1882/3 s'au aflat perceptiunea in bani gata cu	1899	89
Erogațiunea	1842	53
Au ramas in cassă bani gata	57	36
In obligațiuni perceptiunea cu	43834	99
Erogațiuni	12321	49
In cassă se află :	31513	50
Budapesta 26/7 1883. <i>Iosif Hosszu</i> președinte. <i>Georgie Szerb</i> cassariu.		

E r o g a t e.

C e e n o u ?

882. 9 aug. Ca spese de călătorie dlui președinte V. Babeș cu ocașiunea călătoriei la adunarea din M.-Szigeth s'a plătit	46	—
1 aug. Dlui secretariu Ios. Vulcan ca recompensa speselor de călătorie i-s'a plătit	100	—

Sciri personale. *Regina României* la Sinaia adună plante pentru secțiunea botanică a Museului Național din Bucuresci, ce are să se inființeze; Maj. Sa este insoțită la excursiunile aceste de dl Dorn, profesorul institutului zoologic din Neapole. — *Dșóra Elna Radulescu* a colectat in Lugoș pentru fondul școlii de fete române in Cluș suma de 35 fl. 50 cr. — *Dl A. I. Locustean*

va represintă România la congresul internațional veterinar, care se va ține în luna eurentă la Brusela.

Hymen. *Dl Iuliu cav. de Puscariu*, notar la tribunalul dia Budapesta și fiul dlui Ioan cav. de Puscariu judecător la tribunalul suprem din Budapesta, la 12 l. c. ș-a serbat cununția cu dșora Ecaterina Peța, fiica dlui I. Peța comerciant în Caransebeș. Actul cununției, la care a celebrat însuși Pr. SSA episcopul Ioan Popas, s'a săvârșit cu mare pompă, după care s'a dat o mesă strălucită la otelul „Pomul verde”, ér séra la 7 a început dantul; dintre damele prezente se amintesc următoarele dómne: Gall (cumétră), Cimponeriu, Berlogia, Dragalina, Velovan, Vulcan, Kúchler, Scherff, Müller, Bardas, Bredicean, Vlad, Damaschin, Sirb, Neurer. Brancoviciu, Szilei, Paulovici, Zavoian, Moca și dșorele Stancovici și Brancovici ca fete de nună. — *Dl Teodor Oancea*, notar în comuna B.-Lazur, în Biharea, la 27 l. c. se va cunună cu dșora Ecaterina Vajda, fiica dlui preot Teodor Vajda din Husaseu lângă Tinca asemenea în Biharea.

Reuniunea femeilor române din Selagiu a ținut adunarea sa generală în Tășnad la 9 august sub presiunea dnei Clara Maniu n. Coroian, fiind de față 70 de membre. Intre altele, s'a decis a se da un ajutor de 75 fl., în rate de câte 25 fl. anuali, pentru fondul școlii de fete române, care se va înființa la Cluș. S'a creat un premiu de 2 galbeni pentru cea învățătoareasă, care va produce mai mare progres cu școlărițele bărbatului seu în lucruri de mână și în industrie de casă. Ca taxe dela membre s'au încassat 120 fl. Astfel cassa reuniunii, în trei ani, de când s'a înființat, s'a urcat la suma de 890 fl. Încheiându-se adunarea, la 3½ ore urmă prânțul comun în ospătaria orașului, unde apoi s'au ținut multe toaste. Festivitatea se încheiă printr'un bal, care se ținut în sala orășenească și începă la 9 ore, și — reeși cât se pôte de bine. **Un pré frumos** număr de dame luă parte la acésta petrecere. Dintre cele multe étă câteva nume: Dómnele: Clara Maniu, Maria Barholoviciu, Maria Cosma, Ana Filep, Ludovica Oros, Eleonora Nechita, Valentina Pop, Leményi, Ana Coroian, Maria Lobonț, Ana Mureșan, Victoria Vicaș (în costum național), Aloisia Lobonț, Nina Farago, Maria Cuuc, Fabiola Sabo, Emilia Pop, Aurelia Dragoș (în costum național); domnișorele: Elena Maniu, Aurelia Cosma, Cornelia Vaida, Veturia Lazar, Veturia Ternovan, Emilia Sabo, Lucreția și Ana Gael, Nina Ungur, Laura Pop, Elena Bran, Maria Lobonț, Maria Stanciu, Ecaterina Aciu, Ana și Maria Sabo, Gradoviciu, Cornelia Sfuria ș. a. La mieđul nopții s'a sortit în favorul reuniunii 100 de obiecte, mare parte lucrări de mână ale membrilor și s'a încassat 87 fl 50 cr. Pentru biletele de intrare a intrat la cassă 151 fl. 60 cr. Balul dură până deminéta la 5 ore. **L.**

Insciințare. P. T. membri ai Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, cari voiesc a călători la adunarea generală din 17/29 Augustu a. c., sânt avisați, că s'a trimis sub datul de ađi la tóte direcțiunile despărțimintelor Asociațiunii un numer corespundător de blanchete pentru dobândirea de bilete de drum ferat cu preț scăđut. Doritorii de a călători la Brașov spre scopul indicat, se adreseze dar pentru astfelu de blanchete la direcțiunea despărțimentului, în care se află densii, precum și la următorii ddni: Iosif Vulcan, redactorul „Familiei” în Oradea-mare; Ioan cavaler Puscariu, septemvir în Budapesta; Dr. N. Onc, avocat în Arad; Fabiu Rezei, adv. în Lugoș; d. Moldovan, adm. protop. în Si-

ghișóra; On. Red. „Luminatorul” în Timișóra. Presidiul Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român. Sibiu în 3 August n. 188^c Iacob Bologa, v.-pres.

Seminariu pentru clerici în Arad. Episcopul Aradului, Pr. SSA Ioan Mețian, carele și pân'acuma ș-a făcut numele nemuritor în diecesa sa, vine să întreprindă o nouă idee salutarie. Voesce să înființeze un seminarium în Arad pentru clericii acelei diecese, unde aceia se aibă locuință și hrană, dar totodată ca se se reguleze în portarea lor toți tinerii, cari se duc în institutul teologic-pedagogic din Arad și mai ales cei săraci, dar buni, cei fără de părinți seu fără de mijlőce. Prin intervenirea zelosului arhieru, baronesa Sina a dărui pentru clădirea acestui seminarium un intravilan, aprópe de catedrală. Acuma dară urméză se se adune banii pentru clădire; spre acest scop Pr. SSA a emis cătră diecesa sa un apel călduros și tot odată a trimis tineri în tóte părțile diecsei ca se colecteze. Colectele se încep ađi la 6/18 august și se vor continuă după impregiurări până 'n septembrie. Tocmai aflăm, că comuna Pecica-română din comitatul Arad a votat pentru scopul acesta 1500 fl. Onóre bravei comune!

O rectificare pe care o facem cu plăcere. În raportul nostru despre balul din Lipova, publicat în nr. trecut, din greșelă s'a omis, că dșora Aurelia Jurina a avut costum național.

Bal la Năsėud. Studenții năsėudeni dela școlile innalte arangéză și în anul acesta un bal academic la Năsėud în 18 august st. n. în sala otelului „Rahova”. Venitul este destinat pentru crearea unui fond în folosul studenților academici români săraci.

Petreceri de vėrá. *La Brașov* societatea sodalilor români a arangiat duminică în 12 august st. n. o escursiune în Stejariș cu dans. — *La Hășeg* jurnimea magiară arangia în 4 august o petrecere de vėrá cu dant la birtul Cucului aprópe de oraș, participând și familii române, absentă însă — cordialitatea.

Reuniunea învățătorilor din diecesa Caransebeș ș-a ținut anul acesta adunarea generală în orașul Caransebeș la 11, 12 și 13 august st. n. În ziua primă, după mieđăđi la 3 ore, comitetul țină ședință; ér în a doua se deschise adunarea generală, înainte de mieđăđi făcėndu-se diverse raporte, după mieđăđi lucrând comisiunile; în ziua a treia se cetiră disertațiuni, se alese biroul pe anul viitor și se ficsă locul și timpul viitoare adunări generale. Președintele adunării a fost dl I. Simu, notarul dl Ioan Marcu, ambii învățători. S'a cetit trei disertațiuni, de dnii Pruneș, Buliga și Marcu. Președinte s'a ales dl profesor și director al institutului pedagogic-teologic din Caransebeș Ștefan Velovan.

Alumneul român din Timișóra va țină adunarea sa generală de est-an la Timișóra în 25 august st. n. în localitățile dlui președinte Meletiu Dreghiciu.

Călindarul sėptėmănei.

Điua sept.	st. n.		Numele sântilor și sėrbătorile.	Sorele resare	Sorele apune
	st. v.	st. n.			
Duminică	7	19	Mart. Dometiu.	5 7	6 59
Luni	8	20	Sf. Emilian Romanul	5 10	6 57
Mărți	9	21	Apost. Mathia.	5 10	6 56
Mercuri	10	22	Mart. Laurent.	5 11	6 54
Joi	11	23	† Sf. M. Evplu.	5 12	6 52
Vineri	12	24	Mart. Fotiu.	5 13	6 50
Sămbetă	13	25	Păr. Maxim.	5 14	6 46

Proprietar, redactor respundător și editor: IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollősy în Oradea-mare. Strada principală nr. 274.